

ב. שאל רבא: יש העדאה לצרורות מפני שמדמים אותם לקרן, אם לאו, שהרי תולדה של רגל הם. וניסו לפשוט הספק ודחו. [ספק זה אמור רק אם תמצוי לומר אין שינוי לצרורות לרביע נזק, אבל אם יש שינוי, ודאי שלאחר שלש פעמים יש העדאה לחצי נזק ולא לנזק שלם (גמרא יט. ורש"י)].

א. לפי פירוש אחד ברש"י, הספק הוא בהתזות צרורות בשינוי, שלש פעמים. ולפי פירוש האחר [שכמותו נקט לעיקר – לגרסתנו], מדובר בהעדאה של צרורות הניתזים כדרכם. והתוס' הסיקו שהספק הוא בשינוי האופנים, הן בשינוי הן בכדרך. וכן כתב הרשב"א.

(אם נוקטים שיש העדאה בשינוי לנזק שלם, כל שכן בצרורות כדרכן. כן כתב הראב"ד).

ב. כתב הרי"א: הואיל ולא נפשטה הבעיה – אין מוציאים מיד המזיק אלא חצי נזק. ואם תפס הניזק נזק שלם – אין מוציאים מידו.

והנצי"ב כתב (יט). בדעת הרי"ף שודאי אין העדאה לנזק שלם, מפני שנקט יש שינוי לצרורות לרביע נזק. [אך עדיין יש מקום להסתפק בהעדאה בצרורות כדרכם. ותלוי בשני תירוצי תור"פ].

מבואר בגמרא שלסומכוס שמשלם נזק שלם – אין ספק בדבר שאם שינה הרי זה 'קרן' ויש בו העדאה.

ג. בהמה שהטילה גללים לעיסה, רב יהודה אומר משלם נזק שלם ורבי אלעזר (בן פדת. רש"י. ואולם ברא"ה (לד): מבואר שמחלוקת תנאים היא, ולפי"ז צריך לגרוס 'רבי יהודה'. ור"א הוא בן שמוע) אומר: חצי נזק. מבואר בגמרא שנחלקו במחלוקת חכמים וסומכוס האם תשלומי צרורות חצי נזק או נזק שלם, ובאופן שאין שינוי בדבר, כגון שא"א לה שלא להטיל על העיסה [שעומדת במקום צר. ויש מפרשים במשלשלת]. אלא שרצו להשמיענו שאף הטלת גללים נידונית כצרורות הגם שהם באים מגופה.

דף יט

- לט. א. האם יש שינוי לצרורות אם לאו?
- ב. בעטה והתיזה והזיקה ברשות הרבים, מהו?
- ג. התיזה ברשות הרבים והזיקה ברשות היחיד, מהו?
- ד. היתה מהלכת במקום שאי אפשר לה שלא להתיז, ובעטה והתיזה והזיקה, מהו?
- ה. 'כח כחו' בנזקי הבהמה, מהו?
- ו. כשכשה בזנבה או באמתה והזיקה, מהו?
- ז. נזקי הבהמה באכילה ובלעיסה, אימתי דינם כ'שן' ואימתי כ'קרן'?
- א. שאל רב אשי: יש שינוי לצרורות לרביע נזק, אם אין. [ספק זה תלוי בשני צדדים בפירוש משנתנו; האם כששנו 'היתה מבעטת או שהיו צרורות מנתזין... משלם חצי נזק' בצרורות כדרכם מדובר או בביעות]. תיקו.
- לסומכוס המחייב בצרורות נזק שלם, ודאי שבשינוי משלם חצי נזק כדין קרן.
- א. יש שנראה מדבריהם שהספק הוא על כל דיני קרן (ערמב"ם ב,ה ומ"מ), אם חייב ברה"ר או פטור וכד'. ויש אומרים שלענין שאר הלכות ודאי תולדת הקרן הן וחייב ברה"ר ואין מגבים בבבל, ורק לענין חצי נזק נסתפקו לחייב (עפ"י הנצי"ב). וי"א [בדעת רש"י] לאידך גיסא, שודאי אין דין 'צרורות' בקרן אלא ברגל, ומ"מ נסתפקו שמה צרורות בשינוי משלם רבע נזק.
- ב. פשוט הדברים נראה שנשאר הדבר בספק. וכן כתב בנמוקי יוסף, שכיון שלא נפשט משלם רביע נזק ומגופו (ועראב"ד נזקי ממון ב,יז). והנצי"ב פירש בדעת הרי"ף והרמב"ם שנקטו להלכה

יש שינוי לרביע נזק. ודעת המאירי (יה: כב): שלמסקנא אין שינוי לרבע נזק אלא משלם חצי.
ג. נחלקו הדעות האם מועילה תפיסה ב'תיקו'. ודעת הרא"ש (כאן ולהלן פ"ג ז) שאין מועילה תפיסה
בספקא דדינא.

ב. לפי גירסה אחת בגמרא (וכן נראה ברש"י לפנינו (ע' תור"פ. וע"ע רש"י על הרי"ף, ובמבוא לחדושי הרשב"א מוסה"ק).
וכן נקט מהרש"א), שאל רבי ירמיה מרבי זירא: בעטה והתיזה ברשות הרבים והזיקה שם, האם חייב
כקרן או פטור כרגל, ופשט לו לפטור.
ואולם בר"ח וראב"ד (ב,ה) ובתוס' רבנו פרץ מבואר שהספק אינו בביעות. וכן הגירסה ברי"ף ובהרבה
כת"י. וכן הגיה מהר"ם (וגם בדעת הרמב"ם כתב המ"מ כן. וכן נקט הגני"ב לעיקר). ולפי זה יתכן שחייב כתולדה
של קרן.

ג. התיזה צרורות ברשות הרבים והזיקה ברשות היחיד, לפי מסקנת רבי זירא חייב, וכפי שמבואר בברייתות.
וכן הדין בהתיזה צרורות ושרה כלים שביד האדם או שעל גבי בהמה (רשב"א עפ"י ירושלמי).

ד. נסתפק רבי אבא בר ממל בשהיתה הבהמה מהלכת במקום שאי אפשר לה אלא אם כן מנתזת, ובעטה
והתיזה, האם כיון שאי אפשר לה אורחיה הוא [ומשלם חצי נזק. ולסומכוס נזק שלם. עתור"פ], או שמא
עתה עכ"פ מחמת ביעוט התיזה [ואם יש שינוי לצרורות – משלם רביע. רש"י]. תיקו.
כאמור, נחלקו הראשונים האם מועילה תפיסה ב'תיקו'. ולדעת הסוברים שמועילה – אפילו
בספק ספקא, וכגון כאן שבעטה ברה"ר; שמא הוי כאורחיה ופטורה, ואת"ל הוי כקרן משום
הביעות, שמא יש שינוי לצרורות לרביע נזק. ואעפ"כ אם תפס כדי חצי נזק אין מוציאם
ממנו (עפ"י רא"ש בדעת רבותיו).

ה. נסתפקו אליבא דסומכוס שמחייב נזק שלם בצרורות, האם בכח כחו סובר לשלם חצי נזק אם לאו. ולא
נפשטה הבעיה.

לחכמים, ודאי כח כחו משלם חצי נזק כדין צרורות (עפ"י הרא"ש והריב"ש. וכן נראה ברשב"א כב.).
ויש נוקטים שאין הדבר מוסכם (ערא"ש בשם התוס' להלן כב. [ד"ה ורבי יוחנן] – שתלו זאת בספק הגמרא.
ומהרש"ל מפרש דבריהם אחרת. ובדעת הרמב"ם (ע' פ"ב הי"ז וכס"מ) כתבו שלחכמים ודאי כח כחו לאו
ככחו דמי).

ו. כשכשה בזנבה באופן רגיל – הרי זה כ'רגל' ופטור ברשות הרבים. ובכשכוש יתר נסתפקו אמוראים. וכן
נסתפק רב עינא בכשכשה באמתה, שמצד אחד דומה לקרן משום שיצרה תקפה במעשה זה, ומאידך אין
זה משונה כקרן שכוונתה להזיק. תיקו.

א. פסק הרמב"ם (א,יא) בשניהם לפטור. ואם תפס הניזק גובה חצי נזק ממה שתפס, מפני הספק
אם תולדות הקרן הן או תולדות הרגל.

ויש אומרים ששאלת כשכשה בזנבה הוכרעה לפטור; 'וכי יאחזנה בזנבה וילך' (עפ"י רא"ש או"ז
ורשב"א).

ב. יש מי שאומר שכשכוש באמתה נחשב כדרך וודאי משלם נזק שלם, אלא שנסתפקו אם הוא
כקרן מועדת (עפ"י תור"פ).

ז. השן מועדת לאכול את הראוי לה, כגון בבהמה פירות וירקות. וכן כששתתה משקים הראויים לה. אבל אכלה כסות או כלים – משלם חצי נזק, כ'קרן'.
וכן חיה [טורפת, לאפוקי צבי וכד'] שטרפה בהמה ואכלה בשר – משלם נזק שלם. ואולם חיה האוכלת לחם או תבשיל, וכן בשר צלוי – משלם חצי נזק.

דבר שדרכו להאכל על ידי הדחק (כשהם רעבים) – דינו כ'שן' (אפילו כשאכל שלא מתוך הדחק. רש"י. וע' מרומי שדה), כגון פרה שאכלה שעורים (שהוא מאכל חמור) וחמור שאכל כרשנים (שהוא מאכל פרה), וכלב שליפק את השמן וחזיר שאכל חתיכה של בשר – משלם נזק שלם. וכן חתול שאכל תמרים וחמור שאכל דג (רב פפא).

מבואר בגמרא לפרש"י, שאין דרכה של בהמה לאכול לחם שעל השלחן, ואם עשתה כן חייבת חצי נזק (ומשמע שאף ע"י הדחק אינה עושה כן, וצ"ע. והנצי"ב פירש שדרכה להוריד המאכל למטה או לעלות על השלחן ולאכול, כההיא ברחא. וכאן מדובר שעמדה על הארץ ואכלה על השלחן). והרשב"א חולק וגרס אחרת בגמרא, כר"ח.

עוד מבואר בגמרא, שסל שיש בתוכו לחם, ואכל חמור את הלחם ופלס הסל; אם תוך כדי אכילת הפת עשה כן, או קודם לאכילה (רמ"ה) – משלם על הסל נזק שלם, שכך דרכו, אבל פלס הסל לאחר אכילת הפת – אינו משלם אלא חצי נזק.

כיוצא בזה, עז שראתה לפת על פי החבית וטיפסה לאכול הלפת ובתוך כך שברה החבית – חייבו רבא נזק שלם על הלפת ועל החבית.

א. שור ששרף גדיש בגחלת ונתגלגל אחר כך באפר מפני נשיכה שבגבו – הרי השריפה כתולדה של שן, מפני שעושה כן להנאתו (עפ"י ר"ה ורמב"ן סופ"ג).

ב. אכילה כדרך הבאה לאחר פעולה משונה, כגון כלב שהרג תלה ואכלו – כתבו הרא"ש שחייב על האכילה כדין 'שן' אעפ"י שתחילת הדבר בא ע"י שינוי. וכן דעת הר"ד, וכן נפסק בשלחן ערוך (שצא, ט). ואילו ריא"ז (פ"א ג, ט) ורש"ל (ט) חולקים, וכמשמעות דברי רש"י (ערש"י כג סע"א [ובראב"ד]. וע"ע במובא לעיל טו).

מ. נזקי דליל הקשור ברגלו של תרנגול, מה דינם?

דליל שנקשר לרגל התרנגול והזיק, אם הזיק בדרך תקלה – בעל התרנגול פטור, וכי יפתח איש בור – ולא שור בור. ואם על ידי השלכה והתזה – בעל התרנגול חייב חצי נזק, כדין צרורות. [ואם כדרכו – הרי זה רגל. רא"ש ועוד].

הרמב"ם (ב"י) כתב: רק אם קשרו אדם חייב, אבל נקשר מאליו – בעל התרנגול פטור. והראב"ד השיגו.

כאשר יש לדליל בעלים שפשע בשמירתו, וכן אדם הקושר דליל הפקר (או שהוציאו ממקום מוצנע למקום התורפה. תוס', דלא כמשמעות רש"י שדוקא אם קנאו) – בעל הדליל חייב משום 'בור המתגלגל ברגלי אדם וברגלי בהמה' (רב הונא בר מנוח בבאור דברי רב הונא).

א. כשהזיק התרנגול ע"י התזה, לפרש"י ורי"ד וראב"ד הקושר פטור (ע' במפרשים בבאור טעמים), והתוס' והרא"ש נקטו ששניהם חייבים. יש אומרים מדין 'אש' (רמ"ה). ויש אומרים מדין 'בור' (יש"ש).

וברמב"ם (ב,י) מבואר שבעל הדליל אינו חייב יותר מחצי נזק [גם כשבעל התרנגול פטור]. יש מי שכתב שדבריו אמורים רק כשהתרנגול הויק בהילוכו ולא באופן של תקלה (עפ"י אבן האול).

ב. יש מי שכתב בבאור דברי רש"י, שהנחת דליל ברשות הרבים על הקרקע, אין בכך משום תקלה כיון שאינו יכול להזיק כמו שהוא מונח, ורק בקשירה על רגלי התרנגול או כשמניחו כשהוא גבוה ובולט, יכול להזיק מפני שהוא נסרך (עפ"י הנצי"ב).

דף כ

מא. בהמה שאכלה משל אחרים, באופנים דלהלן – מה הדין?

- א. בהמה ברשות הרבים שפשטה צוארה ואכלה מעל גבי חברתה; בקופצת.
- ב. עמיר ברשות היחיד המתגלגל ובא לרשות הרבים, ואכלתו הבהמה; משוי שמקצתו ברה"י ומקצתו ברה"ר.
- ג. אכלה כסות וכלים המונחים ברשות הרבים.
- ד. אכלה שעורים ברשות הרבים; אכלה חטים ודבר רע.

א. אמר אילפא: בהמה ברשות הרבים ופשטה צוארה ואכלה מעל גבי חברתה – חייבת. גבי חברתה כחצר הניזק דמי. [להלן (כא): העמידו מחלוקת תנאים בדבר].
הרי"ף והרמב"ם נקטו לחייב רק בקופצת, וכבסמוך. ובעל המאור חולק. וכן דעת הרשב"א והרי"ז, וכתבו שהוא הדין באוכלת מקופה המופשלת לאחורי האדם.

היתה קופצת ואוכלת מעל גבי צואר בהמה או מעל קופה המופשלת מאחורי אדם וכד' – חייבת אף ברשות הרבים [גם אם לא ננקוט כאילפא שפשיטת צואר נידונת כאכילה ברשות הניזק]. כן פירש רבא דברי ר' אושעיא. [ולהלן (כא): אמרו שמחלוקת תנאים בדבר].

רש"י פירש לפי שאין דרכה בכך ותולדה של קרן היא, ומשלם חצי נזק. וכן דעת התוס' (כא: ד"ה דאילפא) והרי"ז. ואילו הראב"ד הרא"ה והריטב"א ועוד ראשונים חולקים וסוברים שכן דרכה לעשות כדי לאכול – הלכך משלם נזק שלם. וכ"ה בירושלמי ובתוספתא. וכשקופצת יש לה דין 'רשות הניזק', משא"כ אם עמדה כדרכה ברה"ר ופשטה צוארה מעל גבי חברתה ואכלה (נמוקי יוסף).

וכן נקטו הרי"ף והרמב"ם, שפשטה צוארה מע"ג חברתה חייבת רק בקופצת. [והרא"ש פירש דבריהם, שהחילוק הוא אם הניח הלה פירותיו במקום שאפשר אליו להגיע בלא קפיצה – בעל הבהמה פטור. ואם במקום שא"א להגיע אלא בקפיצה, הרי הניח ברשות ולכך בעל הבהמה חייב].

ב. רבי זירא שאל: מתגלגל מהו, כגון שעומד עמיד ברשות היחיד ומתגלגל ובא לרשות הרבים. וניסו להוכיח, ודחו.

א. לפרש"י מדובר שהבהמה גלגלה את העמיר מרשות אחת לרשות אחרת ואכלתו, האם הקובע הוא מקום נטילתה או מקום האכילה. והתוס' נקטו (עפ"י הסוגיא להלן כא:) שבכגון זה אם מקום האכילה היה ברשות הרבים – ודאי פטור (וכ"ד הרי"ד והמאירי לקמן). ופירשו הספק בפירות ברה"י שאילולא שהבהמה אכלתם שם סופם להתגלגל ולנוח ברה"ר, והשאלה שמא דנים אותם כמונחים כבר עתה ברה"ר.